

Esbjerg og dens Ud- og Indførsel,
navnlig af Landbrugsprodukter, fra 1874—92.

Paa Grund af den store Betydning, Esbjerg Havn allerede har havt og ventelig i Fremtiden i stærkt forøget Maal vil faa, lod Toldforvalter, Capt. Hassing i Esbjerg udarbejde omstaaende Oversigt over den søværts Ud- og Indførsel af nogle Varer fra og til Esbjerg Toldsted samt Dampskibsfarten fra og til England fra Havnens Aabning i Aaret 1874 indtil Slutningen af Aaret 1892, saa og Netto-Havneintrader i Finansaarene 1874—75 og 1892—93.

Hertil skulle vi, — tildels som en Art Kommentar, — føje den Tale, Hr. Hassing holdt ved 25 Aarsfesten i Esbjerg den 28. Juni d. A., og i hvilken han tillige fremførte en Del historiske og statistiske Data, der ikke ville være uden betydelig Interesse ogsaa for Landmændene, idet det fremfor alt er Landbruget med dets Produkter, der har foranlediget Havnens Anlæg, senere givet Skibene gode Fragter og skabt den ret anselige By, der nu staaer paa den for kort Tid siden saa ensomme Sandklint, ved hvis Fod Havnen er bygget. Hans Tale lød saaledes:

»Naar vi i Dag ere samlede til Fest i Esbjerg for at fejre Havnens og Byens 25 Aars Jubilæum og glæde os over den her foregaaede Udvikling, er det ganske naturligt, at vi se lidt tilbage, ikke blot paa det Kvartaarhundrede, der

svandt, men ogsaa paa Forholdene lidt foran dette. Før Esbjergs Havn blev anlagt, var det almindeligt, at en stor Del af vore Landbrugsprodukter gik sydpaa — til Marsken og til Hamburg, for derfra at gaa videre til Verdensmarkedet i England. Dette gjaldt navnlig vort Kvæg, vore Svin og vore Faar. Man blev imidlertid, efterhaanden som Landmanden kom til at arbejde under den amerikanske, senere ogsaa avstralske Konkurrences Tryk, klog paa, at hvad der kunde spares i Transportomkostninger paa vore Produkter til Forbrugsstederne i England, maatte kunne blive Producenternes, og vore Landsmænds Gevinst. Det var derfor ganske naturligt, at den Tanke opstod, om man ikke ved at tilvejebringe en sikker Udskibningsplads paa Jyllands Vestkyst kunde forkorte Vejen til England betydelig og derved tillige bringe vore Produkter hurtigere og friskere paa Markedet. Det var særlig blandt vestjydske Landsmænd, at Tanken vandt Klarhed, og det laa ikke fjærnt netop for Folk her paa denne Egn at forfølge Tanken, idet man allerede i nogle Aar havde foretaget ret tilfredsstillende Forsøg med Udskibning af Kvæg og saltet Flæsk m. m. fra Hjærtning. Tanken om en virkelig Udførselshavn paa Vestkysten vandt snart almindelig Stemning for sig. Man nævnede som Stedet for en saadan snart Ribe, snart Hjærtning og Skallingen, snart endog Ringkjøbing. Det blev hans Excellence den daværende Indenrigsminister Estrup, som kom til at føre Tanken ud i det virkelige Liv og foreslaa Stedet for Havnen. Ministeren valgte Stranden her ved »Esbjerg Klove« og forelagde i Marts Maaned 1868 et Lovforslag i Folketinget herom, et lille Forslag paa 4 smaa Paragrafer, i hvilket begæredes en Bevilling paa 600,000 Rigsdaler til Anlæggets Udførelse som Dokhavn i Løbet af 3 Aar. Efter Diskussion i Tingene, hvor Forslaget i det Hele blev vel modtaget og kun mødte bestemt Modstand fra enkelte Sider, blev det, imod hvad der er sædvanligt med Lovforslag, vedtaget uden nogensomhelst Ændring og erholdt under 24. April samme Aar hans Majestæt Kongens allerhøjeste

Kalender-Aar	A. Udførsel					
	Hornkvæg Stkr.	Faar Stkr.	Smør		Flæsk Pd.	Fisk Pd.
			Tdr.	lig Pd.		
1874.....			a 224 Pd. pr. Td.			
75.....	9,678	21,818	75	16,800	194,961	
76.....	26,641	21,615	4,526	1,013,824	574,903	75
77.....	14,982	17,613	2,154	482,496	80,016	7
78.....	14,729	28,649	2,074	464,576	624,979	
79.....	11,672	25,322	12,381	2,773,344	713,088	
80.....	18,045	32,126	12,291	2,753,184	881,019	
81.....	22,264	23,262	19,948	4,468,352	706,032	
82.....	29,187	32,465	10,927	2,447,648	853,411	
83.....	33,675	36,892	14,413	3,228,512	2,087,925	
84.....	27,537	25,467	13,495	3,022,880	4,104,968	139,17
85.....	20,968	17,372	14,978	3,355,072	2,032,932	176,50
86.....	21,597	26,244	19,378	4,340,563	5,211,100	165,39
87.....	17,459	16,971	a 300 Pd. pr. Td.			
			21,314	6,394,344	7,040,133	532,47
88.....	25,159	17,248	47,437	14,231,039	30,790,248	535,52
89.....	32,426	35,427	39,964	11,989,247	40,702,279	887,98
90.....	30,142	30,104	44,023	13,206,900	38,741,731	1,991,42
91.....	9,717	21,596	49,069	14,720,592	49,516,876	1,592,18
92.....	Indførselsforbud til England					
	604	49	34,557	10,367,332	53,983,315	2,224,05
Tilsammen.....	366,482	430,240	363,004	99,276,705	238,839,916	8,245,53

*) Omsat fra Kommercelæster til Tønder i Henhold til Toldloven etc.

B. Indførsel		Dampskibe paa England				Havneintrader, Netto		
Stenkul Tdr.*	kunstig Handels- gjødnings Pd.	Indgaaende		Udgaaende		Finans- aar	Kr.	Ø.
		Antal	Bestuv- ning	Antal	Bestuv- ning			
			Tons		Tons	1874-75	7,507	6
26,526	»	74	773	74	7,851	75-76	28,738	56
55,899	465,403	128	7,142	130	27,083	76-77	37,583	95
52,968	1,111,994	97	7,080	97	21,378	77-78	26,823	70
35,587	812,718	83	5,754	81	21,332	78-79	28,507	10
38,345	418,341	79	4,676	82	20,000	79-80	30,115	8
77,140	157,701	101	6,788	103	25,302	80-81	40,628	79
67,942	171,000	111	7,733	113	30,715	81-82	40,226	18
52,245	286,133	131	5,292	133	36,590	82-83	35,718	94
59,111	574,154	122	5,558	119	41,891	83-84	41,735	21
66,367	1,272,525	113	7,759	118	36,694	84-85	35,643	35
64,303	2,715,626	118	8,289	122	28,278	85-86	36,837	22
86,412	3,433,200	127	11,123	126	32,913	86-87	43,866	41
93,792	2,391,376	118	11,101	117	28,217	87-88	56,823	07
156,415	4,356,357	292	18,888	294	55,600	88-89	98,881	44
176,693	8,181,402	301	22,525	301	71,038	89-90	112,200	80
							Reduktion af Brotaksten	
182,303	7,838,764	297	21,816	299	62,369	90-91	89,706	8
230,200	7,255,858	302	25,677	304	49,239	91-92	100,919	23
217,249	11,814,178	270	25,528	269	39,214	92-93	109,547	24
739,497	53,256,730	2,864	203,502	2,882	635,704		1,002,009	41

holdet: 1 Kommercelæst = 20 $\frac{1}{7}$ Td.

Sanktion. Havnens Anlæggelse var altsaa nu sikret, og Forarbejderne tog deres Begyndelse om end selve Udgravningen først begyndtes i Foraaret 1869. Derimod rejste det første Hus paa Esbjerg Hede sig allerede i Sommeren 1868; det var en Smed F. Møller fra Kolding, som blev den første Nybygger. Jeg skal i Forbigaaende bemærke, at det synes at være et godt Varsel for Esbjergs Fremtid, at det nævnte Hus, der blev bygget til Smedje, særlig for deri at kunne beslaa Heste og reparere Vogne og lignende, efterhaanden voxede op til en stor Virksomhed, og har nu bestaaet i en lang Aarrække som et stort Jærnstøberi og Maskinværksted, der for Tiden beskæftiger omtrent 70 Mennesker. Det ejes nu af Hr. N. J. Poulsen. Jeg forbigaar Havneprojektets Udførelse, under hvilket Husene skød op som Paddehatte paa Esbjerg Hede paa samme Tid, som Hugormene forsvandt fra deres gamle Enemærker. I Sommeren 1874 var Dokanlæggene i færdig Stand, saa vidt man iøvrigt kan kalde Dokken en færdig Havn i Øjeblikket. Men den var i hvert Fald færdig efter Planen og til at tage i Skibsfartens og særlig Exportens Tjeneste.

Samme Aar begyndtes en regelmæssig Dampskibsfart paa London (Thameshaven) med et Skib ugenlig, næste Aar desuden et Skib ugenlig paa Newcastle, og Udførslen gik strax livlig, navnlig med Hornkvæg, Faar og Svin. Jeg skal ikke nærmere komme ind paa Trafikkens Udvikling efterhaanden*), den skete uden mærkelige Spring, kun naar Vinteren spærrede Landets øvrige Havne, blev den almindelige Opmærksomhed stærkt henledet paa Esbjerg, første Gang i den strænge Forvinter 1881, da blandt andet Kjøbenhavns Havn var fast lukket fra den 21. Januar til langt ind i Marts Maaned, idet Esbjerg uden synderligt Besvær lod sig besejle uafbrudt hele Vinteren til uberegnelig Nytte for Landet i det Hele taget. Lignende Forhold have været til Stede flere Gange siden, ogsaa nu i sidst forløbne Vinter. I Aaret 1888 indtraadte en Begivenhed, der gav Anledning til en forøget Benyttelse af Esbjerg Havn. Det var det

tyske Forbud mod Indførsel af amerikanske Svin og amerikansk Flæsk, der ogsaa kom til at omfatte det for saadan Indførsel aabne Danmark. Vore levende Svin saa velsom Størstedelen af vort bedste Flæsk fra Landets daværende faa Svineslagterier var hidtil blevne exporterede landværts over Hamborg, hvorfra det igjen afgik til Markedet i London. Men nu blev vi henviste til selv at exportere direkte, og denne tvungne Forandring, der kom saa ubelejlig, blev i Virkeligheden til Landets store Gavn. Man blev herved tvungen til selv at slagte i Steden for at lade dette foregaa i Hamburg. Et stort Antal Svineslagterier blev snart anlagt rundt omkring i Landet, og efter at man i Retning af deres Drift og Produkternes Afsætning har indvundet fornøden Erfaring, er Svineslagtingen bleven en lønnende Virksomhed herhjemme. Samtidig, nemlig fra den 11. Januar 1888, aabnede man her paa Esbjerg en af Staten subventioneret 3 Gange ugenlig Dampskibsfart paa Parkestone samt fra den 24. Marts samme Aar ugentlig en Tur med Svin paa Hull, alt med det forenede Dampskibsselskabs Skibe. Udførslen af Flæsk over Esbjerg steg fra i 1887 at være 7 Millioner Pund til i 1888 over $30\frac{3}{4}$ Million Pund; Flæskeexporten tiltager herefter aarlig, medens Exporten af Hornkvæg formindskes til England samtidig med, at den voxer til Tyskland, hvilket sidste dog ikke endnu berører Esbjerg, idet Jyllands Export føres ad Jernbanen til Tyskland. Luften var dog fuld af Uvejrsskyer for vore Landmænd og samtidig — dog kun tilsyneladende — for Esbjerg. Fra den 4. Februar 1892 lukkedes det engelske Marked fuldstændig for levende dansk Kvæg, der fra nu af udelukkende var henvist til Tyskland. Man var ikke glad ved denne Vending. Men ikke nok hermed; »Ulykken kommer sjælden alene«, siger Ordsproget, og i November Maaned forrige Aar forbød den præjsiske Regjering — af Hensyn til den her i Landet optraadte Mund- og Klovesyge — al Indførsel af Drøvtyggere og Svin. Men herved kom Esbjerg Havn atter vort Landbrug til Nytte, idet Hamburg endnu

stod aabent for Husdyr; og nu gik og gaar det atter livlig med Kvægforsendelsen over Esbjerg. Esbjerg har saaledes under de forskjellige Forhold viist sin særdeles heldige Beliggenhed for vore Landprodukters Afsætning, ikke mindst for vor Hovedartikel Smør. Man siger, at Tallene ikke lyve, og jeg skal tillade mig at meddele Summen af Udførslen herover for de vigtigste Artiklers Vedkommende i de sidst forløbne 18 Aar. Der er saaledes i dette Tidsrum udført over Esbjerg til England: 366482 Stkr. Hornkvæg, 430240 Faar*), 363004 Tønder Smør = 99,276705 Pund, 238,839916 Pund Flæsk, 8,245539 Pund ferske Fisk.

Saa godt som hele denne Export er sket med det forenede Dampskibsselskabs Skibe paa en for Førerne ærefuld Maade.

Man havde ved Anlægget af Havnen, som alt bemærket, nærmest tænkt at tilvejebringe en gunstig beliggende Udskebningsplads for vore Landprodukter. Det viste sig imidlertid snart, at Esbjerg ogsaa laa ganske bekvemt for Indførsel af visse Forbrugsartikler, som tilføres Landet Vest fra.

Der indførtes snart en Del forskjellige Varer: Kul, noget Salt, Sukker, Gødning og flere fra England, Petroleum fra Amerika. Men den hele Indførsel havde dog, sammenlignet med Udførslen, kun en underordnet Betydning og var, for at benytte et merkantilt Udtryk, kun en passiv Forretning fra Byen. Først da her paa Pladsen opstod større aktive Forretninger, kom der nogen Fart i Importen. Den første selvstændige Grossererforretning, som opstod her, var Firmaet J. Lauritzen (en Ribenser), især i Kul. Senere etableredes her flere i forskjellige Brancher (Kolonial, Kul, Gødning, Foderstoffer, Trælast),

*) Jeg kan ikke nævne disse Tal uden tillige at nævne den Mand, som det blev betroet og fremdeles betros at modtage og drage Omsorg for disse mange og kostbare Dyr, nemlig Proprietær P. Breinholt, der vistnok er de fleste af os vel bekendt.

og de have alle bidraget til at give Byen god Næring. For ikke at komme for vidt ind paa Æmnet, skal jeg indskrænke mig til at nævne den samlede Importmasse af 2 Artikler fra Begyndelsen af Aaret 1875 til Slutningen af Aaret 1892, nemlig:

Kul, heraf indførtes 1,739497 Tdr. og

Kunstgødning . . . 53,256730 Pund.

Med den tiltagende Ex- og Import tiltog selvfølgelig Skibsfarten. Det blev derfor nødvendigt at tilvejebringe mere Losse- og Ladeplads. Det blev Hs. Excellence, nuværende Indenrigsminister Ingerslev, der kom til at fortsætte, hvad der var paabegyndt af Indenrigsminister Estrup. I 1886 paabegyndtes og i 1887 fuldførtes Anlægget af den nuværende saakaldte Forhavn samt Fiskerhavnen, hvilken Udvidelse har været til uberegnelig Nytte for den hele herover søgende Trafik, særlig under Isvintre, samt for Nordsøfiskeriet, der her fik et sikkert Tilflugtssted med udmærkede Jærnbane- og Dampskibsforbindelser til baade Tyskland, England og Indlandet. Havnen er imidlertid atter for lille. Men ogsaa herpaa er vor høje Regjering og Rigsdag opmærksom, og allerede iaar begynder man nogle Udvidelsesarbejder paa Forhavnenes Østside, der ventelig ville blive efterfulgte af en Fuldførelse af det store Dokbassin. Jeg skal her indskyde en kort Bemærkning om Dampskibsfartens Omfang i Aarene 1875 til 1892.

Der indkom 2864 Dampskibe med 203502 Tons Gods.

Der udgik 2882 Dampskibe med 635704 Tons Gods.

Naar en saa betydelig gennemgaaende Trafik og et saa livligt Handelsrøre har kunnet opstaa og udvikle sig i Løbet af faa Aar paa dette Sted, saa skyldes dette ikke alene Tilfældigheder. Først og fremmest maa som den største Drivkraft nævnes Landbostandens betydelige Interesser, der have faaet Udtryk gennem dens gamle ansete og saa udmærkede sagkyndige Repræsentation: det kongelige danske Landhusholdningsselskab, dette støttet af Regjering og da særlig Indenrigsministeriet

samt Rigsdagen. Dertil kommer det Held, at flere yngre og energiske Forretningsmænd have nedsat sig paa Pladsen. Desuden kan her bemærkes, at flere Fabrikvirksomheder have bidraget til Byens Næring, saaledes flere Teglværker, det tidligere nævnte Jernstøberi og Maskinværksted, flere Savskærerier, et Hr. Dahl tilhørende Skibsbyggeri, hvor de allerfleste af vore Fiskerfartøjer ere byggede.

Efterhaanden som Trafiken udviklede sig, er det en Selvfølge, at ogsaa Byen voxede og tiltog i Folkemængde. Den ene Virksomhed affødte den anden. Da her blev Næring for Handlende, Søfarende, Fiskere, Arbejdsmænd med flere, blev her ogsaa Arbejde for en stor Mængde Haandværkere, især Bygningshaandværkere. Husene skød op for hvert Aar, der gik, flere og flere, og nu i dette Jubelaar staar her paa Esbjerg Bakke en af vore større Provindsbyer, regelmæssig og trods sin Ufærdighed forholdsvis smukt bygget, med 6000 Indbyggere! Esbjerg er saaledes den største af de Byer, der ere voxede op i Hans Majestæt Kong Christian IX.s Regjeringstid og utvivlsomt i nogen dansk Konges Regjeringstid. Og denne Voxeevne har sin Interesse, ikke blot for os, der bo her, men for enhver, der følger Udviklingen i vort Fædreland. Derfor har Byen ment at turde indbyde til at fejre sit Jubilæum. For at denne Udvikling kunde trives, blev det nødvendigt efterhaanden at installere de Stats- og Kommunalinstitutioner, som et ordnet Samfundsliv betinger. Og Esbjerg har nu i saa Henseende opnaaet i det væsentlige det samme, som de fleste Provindsbyer.

Jeg skal saaledes nævne Oprettelsen af følgende Statsinstitutioner:

Lodsstation 1. Juni 1874. Havneforvaltning 3. August 1874. Toldsted (med Kreditoplag fra den 1. Februar 1890) 1. Juli 1874. Jærnbanestation med en dog kun midlertidig Stationsbygning 1. September 1874. Postbrevsamlingssted 3. Oktober 1874. Postexpedition i Forbindelse med Telegrafstation 1. Juli 1875. Telegrafstation,

selvstændigt Apothek 1. Oktober 1883. Kirke, hvortil Grundstenen nedlagdes den 10. Maj 1887, og som indviedes 18. December 1887. Egen Præst udnævnt den 29. Januar 1891. Distriktslæge 31. Juli 1891. Distriktsdyrlæge 16. September 1890. Herredsfoged fra 1. April 1893.

Derhos følgende kommunale Institutioner:

Der blev strax ansat en Politibetjent, medens Politimesteren boede i Varde. Almueskole, jeg skal i Forbindelse hermed nævne:

Realskole, med Ret til at afholde almindelig Forberedelsesexamen fra Aar 1892, Teknisk Skole, Handelskole (hvilke alle 3 faa Statsunderstøttelse). Brandkorps fra 5. Juli 1876. Bygningskommission med Bygningsreglement af 21. December 1881. Sundhedsvedtægt 12. November 1885. Politivedtægt 28. Februar 1888.

Endelig skal nævnes, at fra Tid efter anden er oprettet forskjellige Foreninger saaledes: flere til Fiskeriets Fremme, en Handelsforening, en Haandværkerforening, en Sang- og Musikforening, Klubber af selskabelig Karakter og ikke faa Foreninger med kristelige eller humane Formaal.

En væsentlig Institution savner Esbjerg dog, om det end ventelig kun vil blive for kort Tid endnu: det er kommunalt Selvstyre. Esbjerg By har hidtil været og er endnu i saa Henseende knyttet til 2 Landsogne, der selvfølgelig i mange Retninger have helt andre Interesser end Byen Esbjerg med sine 6000 Mennesker, og vi have derfor ogsaa i mange Henseender arbejdet som i en Slags Republik med Borgermøder og tilfældige »Præsidenter« til Gjennemførelsen af de Sager, der laa Indbyggerne paa Sinde. Skjønt Resultaterne ikke, som det af det foregaaende vil være erfaret, have været helt ringe af denne frie Forhandlings- og Beslutningsmaade, tror jeg dog at turde sige med Overbevisning, at Esbjerg for Tiden intet højere Ønske nærer end kommunalt Selvstyre som Handelsplads.

Jeg skal derfor tillade mig at udtale det Haab, at de høje Myndigheder, i hvis Hænder denne Sags Afgørelse ligger, vil vise vor By den samme velvillige Interesse, som hidtil er bleven den til Del af Statens Myndigheder, dem som jeg herved tillader mig at bringe Indbyggernes hjærteligste Tak.

Jeg tillader mig saaledes at udtale en allerunderdanigst Tak til Deres Majestæt, og med Deres Majestæts aller-naadigste Tilladelse til Deres Excellencer tidligere Indenrigsminister Estrup og nuværende Indenrigsminister Ingerslev og de øvrige Ministre, til Rigsdagen, til Overbestyrelsen for Told-, Post-, Telegraf-, Jærnbane-, Havne-, Lods-, Fyr- og Vagervæsenet, til Stiftsøvrigheden, Amsraadet, til Fiskeriinspektionen og alle andre Myndigheder, som have vist Byen Interesse og Velvillie, og sidst, men ikke mindst, til det kongelige danske Landhusholdningsselskab.

Idet jeg nu sluttelig skal tillade mig at pointere, at Ideen om at anlægge en Havn her ved Esbjerg saaledes har viist sig at være sund og god, skal jeg tillade mig at foreslaa, at vi istemme et Leve for en fortsat heldig Udvikling af Havnen og Byen til Nytte for vort Land. Esbjerg leve!«
